

TURLI TIZIMLI TILLARDA ASSOTSIATIV BIRLIKLARNING GENDER XUSUSIYATLARI

Omonov Javohir Ortiq o'g'li

Mutaxassisligi: Lingvistika

Fakultet: Magistratura bo'limi

Ilmiy rahbar: **Baxronova Dilrabo Keldiyorovna**

Ilmiy rahbar ish joyi va lavozimi: O'zDJTU, Filologiya fanlari doktori (DSc),

professor v.b., ispan tili amaliy fanlar kafedrası mudiri

Email: dilrabobakhronova@gmail.com

ANNOTATSIYA

Ushbu maqola turli tizimli tillardagi assotsiativ birliklarga kiritilgan nozik gender xususiyatlarini o'rganadi. Assotsiativ birliklar til tizimlarining asosiy komponentlari bo'lib, ularning gender atributlarini tushunish lingvistik va madaniy tushunishga yordam beradi. Tadqiqot turli tillardagi assotsiativ birliklar ichida jinsning qanday namoyon bo'lishini tahlil qilib, turli lisoniy manzaralarni o'rganadi. Topilmalar har xil til jamoalari kontekstlarida jinsni idrok etishni shakllantiradigan madaniy murakkabliklar va lingvistik o'ziga xosliklarni yoritib beradi.

Kalit so'zlar: *assotsiativ birliklar, gender xususiyatlar, turli tizimli tillar, lingvistik tahlil, madaniy ta'sirlar.*

Kirish:

Til tizimlarida yaqin semantik aloqalarni namoyon qiluvchi leksik birliklar sifatida belgilangan assotsiativ birliklar hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ushbu tadqiqot turli tizim tillaridagi assotsiativ birliklarga xos bo'lgan gender xususiyatlarini ochishga qaratilgan. Turli tillar lingvistik tabiatini o'rganish orqali biz madaniyatlar o'zlarining lisoniy doiralarida jins kategoriyasini qanday anglashi, aks ettirishi va ifodalashi haqida tushunchaga ega bo'lishimiz mumkin.

Metodologiya:

Tadqiqotda turli til oilalariga mansub tillardagi assotsiativ birliklarni o'rganib, qiyosiy lingvistik tahlil qo'llaniladi. Korpus lingvistikasi, semantik tahlil va madaniyatshunoslik metodologiyaning ajralmas tarkibiy qismlari hisoblanadi. Tahlil qilish uchun tanlangan tillarga ingliz, mandarin xitoy, ispan, arab va rus tillari kiradi, lekin ular bilan cheklanmaydi.

Assotsiativ birliklarda gender ko‘rinishlari:

Tahlil assotsiativ birliklar ichida jinsning namoyon bo‘lishining qiziqarli naqshlarini ochib beradi. Ba’zi tillar otlarga jinsni ochiqdan-ochiq belgilagan bo‘lsa, boshqalari fonetik va semantik belgilar orqali nozik gender assotsiatsiyasini namoyish etadi. Madaniy omillar, shuningdek, jamiyat me’yorlari va qadriyatlarini aks ettiruvchi assotsiativ birliklar ichida jinsga sezilarli ta’sir ko‘rsatadi. Umuman olganda jins o‘zi nima? Gender masalalari bugungi kunda tilshunoslikning dolzarb muammolaridan biri hisoblanadi. Jins haqida gapirishdan oldin, jinslar (jins), novda va jins (sobiq) tushunchalarini aniqlab olish kerak. Ko‘pgina ilmiy manbalarda jinsga quyidagicha ta’rif beriladi: jins ayollik yoki erkaklikni biologik nuqtai nazardan kuzatish holatidir. Jins ko‘pincha kesiladi va u o‘z mohiyatiga ko‘ra faqat ilmiy aloqalar va kambag‘al odamlarning bir to‘plami bo‘lgan biroz mavhum tushunchadir. Xonlar irodaning farqlari, ya’ni g‘alabalari uchun ko‘pchilikning ehtiyojlarini qondirmaguncha ijtimoiy ahamiyatga ega.

Tildagi genderni madaniy ta’sirlar:

Ushbu maqolada madaniy tildagi jinsni idrok etishga ta’siri o‘rganiladi. Unda gender rollari va o‘ziga xosliklariga nisbatan jamiyatning munosabati jinsning assotsiativ birliklarda lingvistik ifodasini qanday shakllantirishi muhokama qilinadi. Madaniyatlararo taqqoslashlar jinsga lingvistik yondashuvlarning xilma-xilligini ta’kidlab, til va madaniyat o‘rtasidagi murakkab o‘zaro ta’sirni har tomonlama tushunishni taklif qiladi.

Tilshunoslik faniga ta’siri:

Assotsiativ birliklarning gender xususiyatlarini tushunish lingvistik tadqiqotlarni boyitadi va madaniyatlararo muloqotning kengroq sohasiga hissa qo‘shadi. Ushbu tadqiqot lingvistik xilma-xillikni chuqurroq tushunishga yordam beradi va tilda o‘rnatilgan jinsga oid stereotipik tushunchalarga paralel ravishda qarama qarshi turadi.

Xulosa:

Tizim tillaridagi assotsiativ birliklarda gender xususiyatlarini tahlil qilish til, madaniyat va jins o‘rtasidagi murakkab munosabatlarni ochib beradi. Natijalar tilshunoslikka nisbatan jamiyatning jinsga munosabatini ifodalash va aks ettirishning xilma-xil usullarini tan olgan holda, tilshunoslikda madaniy jihatdan kuchli yondashuv zarurligini ta’kidlaydi.

ADABIYOTLAR

1. Lakoff, R. (1975). Language and the role of women.
2. Butler, J. (1990). Gender Trouble: Feminism and the Disruption of Identity.
3. Whorf, B. L. (1956). Language, Thought, and Reality: The Writings of Benjamin Lee Whorf.
4. McConnell-Ginet, S. (2003). Thinking about language and gender: language and the status of women.
5. J. Holmes & M. Meyerhoff (Eds.), Handbook of Language and Gender.